

Ukrajna újra választott?

Ludvig Zsuzsa

Ukrajnában a 2004. őszi elnökválasztások idején világossá vált, hogy létrejött a változásokat erősen igénylő széles társadalmi bázis, amely sokfélesége ellenére is képes volt összefogni. 2006 tavaszán azonban a megosztottság, amelyet az új ukrán hatalom vezetői közötti személyes ellentétek csak tovább éleztek, komoly gondok forrása lett: veszélybe került a „narancsos forradalom” céljainak megvalósítása.

A parlamenti választások után paradox helyzet állt elő. Jusczenkó elnök, illetve pártja, amely a három legnagyobb esélyes közül csak harmadikként futott be, vagy korábbi nagy ellenlábásával, az általa megdöntött rezsime vezetőjével, Viktor Janukoviccsal kényszerül szövetséget kötni, vagy az új hatalomban bekövetkezett fél évvel korábbi nagy szakítás másik főszereplőjével, Júlia Timosenkó blokkjával. A jelenlegi, elhúzódo tárgyalások után vélhetően ez utóbbira kerül majd sor a narancsos forradalomban szintén szövetséges szocialista párt bevonásával. Érdekes módon egyáltalán nem biztos, hogy ez a megoldás stabilabb kormányzást fog lehetővé tenni, mint amelyet a másik koalíciós megoldás. Timosenkó programjának ugyanis számos olyan eleme van, amely ellentétben áll a Jusczenkó-féle Mi Ukrajnánk Párt elképzeléseivel. Mindez bizonytalansági elemeket visz az ország gazdasági perspektíváiba is. Ukrajna ugyanakkor a 2006. tavaszi választással demokráciából is vizsgázott, mégpedig nem is rosszul: valamennyi megfigyelőként jelen lévő nemzetközi szervezet demokratikusnak és érvényesnek ismerte el a szavazást, amire Ukrajna történetében nemigen volt példa.

A forradalmi erők támogatottságának jelentős visszaesése és a választásokon való meglehetősen csúfos szereplése mögött komoly gazdasági és politikai gondok állnak. Az eltelt bő egy évben az új vezetés nem tudta számos fontos társadalmi ígéretét (például a politikai élet megtisztítását, a korábbi hatalom gazdasági visszaéléseinek megtorlását) valóra váltani, ráadásul a gazdaságban kedvezőtlen folyamatok indultak meg, részben belső okokkal, részben külső tényezőkkel – például az ukrán exporttermékek romló világpiaci konjunktúrájával – magyarázhatóan. Egy másik alapvető célkitűzés, az euró-

pai integráció ügyében, bár valójában történt elmozdulás, nem sikerült azt a minőségi áttörést elérni, amit a jövőbeli EU-tagságra vonatkozó ígéret megszerzése jelentett volna. Mindezek összességében társadalmi kiábránduláshoz vezetnek.

Noha első ránézésre a gazdaságban komoly visszaesés mutatható ki az új vezetés szociális túlköltekezéssel is összefüggő beruházásai, valamint a külpiaai konjunktúra visszaesése miatt, (a GDP a 2004-es mintegy 12%-os növekedéssel szemben 2005-ben csak 2-3%-kal bővült), számos területen mégis pozitív változás következett be. Az infláció mérséklődött, és a tavalyi év végére már csak 10% körüli szinten állt. Igéretes tendenciák jelentkeztek a pénzügyi szférában is: a bankok hitelezői funkciója erősödött, különösen a hosszú távú hitelnyújtás tört előre. A korábbiakkal összevetve megelégnék a külföldi befektetők érdeklődése a bankok iránt. Nőtték a központi bank tartalékai, igaz ezekből sokat kellett áldozni a választás előtti hónapok során a *hrivnya* árfolyamának stabilitása érdekében. A lakossági jövedelmek egy év alatt bekövetkezett nagyarányú növekedése a többi makrogazdasági paramétert is figyelembe véve nem egyértelműen pozitív fejlemény, de mindenképpen annak tekinthető a bérhátralékok állományának valamennyi szektorban bekövetkezett csökkenése. Enyhült a munkanélküliség, és visszaszorult az árnyékgazdaság.

A szociális ígéretetek teljesítésével összefüggésben mégsem következett be a költségvetési hiány jelentős „megugrása”, igaz ez elsősorban egy olyan nagyszabású privatizációs ügyletnek köszönhető, amilyenre nem lesz mindig lehetőség, és ez megkérdőjelezi a költségvetési helyzet tarthatóságát. Nevezetesen arról a privatizációs botrányáról elhíresült Krivorizssztál kohászati kombinátról van szó, amelynek privatizálását felülvizsgálták, tulajdonosától visszavásárolták, majd újabb privatizációs tenderen immár külföldi befektetőnek, az indiai-angol Mittel Steelnek közel ötmilliárd dollárért újra eladták. Bár kétségtelen, hogy a privatizációban még rejlenek bevételi tartalékok – például felmerült a hadiipari cégek magánosításának lehetősége is –, a külföldi befektetők tömeges megjelenése

újabb nagyszabású vásárlási szándékkal azonban mégsem valószínűsíthető, nem utolsósorban éppen a reprivatizációt támadó hangok miatt. A korábbi narancsos szövetség erői közül a jelenlegi elnök és pártja már a reprivatizáció szükségtelenségét és káros voltát vallja, míg Timosenkó pártelnök annak folytatását szorgalmazza.

Különösen kényes és vitatott a gázkérdés, a nemrégiben megkötött ugyancsak ingatag orosz–ukrán gázmegállapodás megítélése. Timosenkó teljesen elfogadhatatlannak tartja a megállapodást, míg a Mi Ukrainánk Párt a saját termelés felfuttatásában, a fogyasztás fokozatos csökkentésében és, harmadsorban, a források diverzifikálásában gondolkodik. Viktor Janukovics pártja viszont – az energiahatékonyság számottevő javításán és a hazai energiaforrások jobb kihasználásán túlmenően – az Oroszországgal való kapcsolatok helyreállításában, illetve az Oroszország, Kazahsztán és Fehéroroszország részvételével alakuló Egységes Gazdasági Térséghez való csatlakozásban, a négy állam összehangolt energetikai együttműködésében látná a helyzet megoldását.

A 2005 elején hatalomra került erők azonban, egyre inkább úgy tűnik, nem kívánják Ukrainát egy Oroszország vezette szorosabb integrációs tömörülésbe kötni, megelégednének a szabad kereskedelemmel, amin viszont a másik három érintett állam tovább szeretne lépni. A közeljövőben várható, hogy a három ország aláírja a már előkészített mintegy 38 szorosabb gazdasági integrálódást célzó dokumentumot, amelyből Ukrajna mindössze egytucatnyit támogat. Tehát valószínűleg Ukrajna nélkül jön létre az új integrációs csoportosulás. A játszma azonban még koránt sincs lejátszva. Amennyiben Ukrajna mégis kimarad, akkor növekvő, egyre inkább piaci gázárakkal számolhat a jövőben, ami hirtelen radikális szerkezeti kihívások elé állítja az országot. Igaz olyanok elé, amelyekkel előbb vagy utóbb amúgy is szembe kellene néznie. (Oroszország és Ukrajna között egyébként húsháború is dúl jelenleg.)

Úgy tűnik, hogy még az eldöntöttnek hitt WTO-kérdésben sincs teljes egyetértés a pártok között. Viktor Janukovics szerint a WTO-tagság mielőbbi megszerzésének erőltetése nem a hazai feldolgozóipar érdekeit szolgálja. Timosenkó pártelnök a gazdasági függetlenség szükségességét hangoztatja előszeretettel, bár a WTO-tagság célszerűségét nyíltan nem vonja kétségbe, míg a belépés a Juscsenkó-féle elképzelések között – elsősorban az uniós tematikával összefüggésben – kiemelt jelentőségű.

A programok további pontjainak összehasonlításakor kirajzolódó kép szerint valójában nem állítható, hogy Juscsenkó programja lenne az egyedül üdvözítő. Számos fontos kérdésben meglepő józanságról tanúskodik a korábban kormányfőként már (a makrogazdaság eredményeit tekintve) sikeresen tevékenykedő Janukovics

is, míg Timosenkó asszonyt magát, így pártjának programját is erőteljes demagógia és a realitásokat mellőző populizmus jellemzi.

Mi várható Ukrainában az elkövetkező években? Ami a belső politikai viszonyokat illeti, azokban semmi esetre sem számíthatunk stabilitásra. Bármiféle koalíciós megállapodás csak ingatag lehet, mert olyan mértékű, személyes konfliktusokkal is terhelt kompromisszumokon alapul majd, amelyek bármikor robbanással fenyegetnek. Ez a helyzet veszélyezteti a törvényhozás sikerességét, ami a reformfolyamat újbóli megtorpanásához vezethet. A gazdaságra vonatkozó különböző koncepciók amúgy is sok-sok ellentmondást hordoznak magukban. Kérdéses, hogy a különböző programokat mennyire sikerül majd harmonizálni. Mindez továbbra is elbizonytalanítja a befektetőket, hazaiakat és külföldieket egyaránt. A külső gazdasági környezetből számos további negatív hatással, romló exportkilátásokkal, ugyanakkor növekvő, ráadásul dráguló importtal kell számolni. A fentiekben leírt nehézségekből kiindulva, a legújabb ukrán gazdasági prognózisok 2-4%-ra becslik a 2006-os GDP-növekedés lehetséges mértékét.

Az európai integrációs folyamat azonban vélhetően nem torpan meg. Érdekes módon annak továbbvitelének szükségessége mindhárom nagy párt programjában egyöntetűen szerepel. Az új alkotmány pedig egyébként is az elnök kezében hagyja a külpolitika formálását. Az Európai Unió is késznek mutatkozik a kapcsolatok továbbfejlesztésére, és végre napirendre került a társulási viszony kialakításának kérdése is. Várható, hogy a közeljövőben intenzívebbé válnak az előkészületek a tervezett szabad kereskedelemmel kapcsolatban is, igaz, ehhez még szükséges előfeltétel Ukrajna WTO-tagsága. Az unióval való szabad kereskedelem a jövőben részben kompenzálhatja mindazokat az exportoldalon jelentkező veszteségeket, amelyekkel Ukrajna az Oroszország körül formálódó Egységes Gazdasági Térségből való kimaradása esetén számolhat; importoldalon ugyanakkor számos nehézséget hozhat magával a további nyitásra még felkészületlen ágazatokban.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról